

Huszonöt év után megismételve...

Szabadság-matiné a Nemzeti Színházban

Vasárnap délelőtt a felszabadult Pest első kulturális eseményére, az 1945. január végi Szabadság-matinéra emlékeztek az abban részt vett művészek és lelkes közönségük a Nemzeti Színházban. A matinének korhű formában történt felújításán részt vett *Kállai Gyula*, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a Hazafias Népfront országos tanácsának elnöke, *Németh Károly*, a Politikai Bizottság póttagja, a budapesti pártbizottság első titkára, *Aczél György* és *Pullai Árpád*, a Központi Bizottság titkárai, *Óvári Miklós*, a KB tudományos, közoktatási és kulturális

osztályának vezetője, *dr. Orbán László*, a művelődésügyi miniszter első helyettese, valamint a főváros társadalmi életének sok ismert személyisége. Ott volt *Sz. Sz. Szatucsin*, a szovjet nagykövetség tanácsosa, *V. K. Grozd* altábornagy, katonai attasé, *B. P. Miroljubov* vezérőrnagy és az ideiglenesen hazánkban állomásozó csapatok parancsnokságának több tábornoka és magas rangú tisztje.

Az ünnepi műsor után a budapesti pártbizottság fogadást adott a művészgárda tiszteletére.

Itt állunk fényben és világosságban

A nézőtérén lassan kihunytak a lámpák, mindenki elfoglalta helyét. S akkor rongyos katonazubbonyba öltözött rikancsok robbantak be az oldalajtókon, harsány kiáltással: „Itt a Szabadság, megjelent a Szabadság!” Az első demokratikus napilapunk január végi számai

alapján rekonstruált újságot legalább úgy kapkodja a közönség, mint 25 éve. Majd nyitott, színes ingben, kopott öltönyben *Várkonyi Zoltán* jelenik meg a színpadon és csak egyetlen szót mond: „Élünk!” Ágyúdörgés szakítja félbe, heves csatazaj. Ez azonban immár nem Budáról hallatszik át, s nem is magát a színházat érte találat, mint annak idején. Egy negyed század után már csak a hangszalag s a színpad hátterébe vetített romos városképek idézik az 1945. január 28-án először megtartott Szabadság-matinét.

Ezt ismételték meg vasárnap délelőtt akkori helyszínén, a Hevesi Sándor (volt Izabella) téren, az Új Magyar Színház helyén épült, jelenlegi Nemzeti Színházban, az MSZMP budapesti bizottságának rendezésében. Hivatalosak voltak rá — az azóta felnőtt nemzedékek képviselőin kívül — mindazok, akik azon az emlékeztetes vasárnap délelőttön ott fagyoskodtak a színházban.

Ünnepi beszéd — papír nélkül

S minden, ami csak elhangzik ezen a délelőttön, a negyed század előtt történetekre, látottakra emlékeztet. A zenekarban, amelyet az azóta elhunyt *Sergio Failoni* helyett *Lengyel György* vezényel, legalább nyolcan-tízen vannak, akik akkor is játszottak gémberedett ujjakkal. A Szózat és Beethoven *Egmont-nyitánya*

(Folytatás a 4. oldalon)

Szabadság matiné a Nemzeti Színházban

(Folytatás az 1. oldalról)

indítja a műsort. S azután fellép a színpadra *Kállai Gyula*. Ünnepi beszéd? Nem, inkább meghatott, személyes hangú emlékezés. A hajdani Szabadság-matiné megnyitó beszédét ugyanis szintén Kállai Gyula mondta.

— Arra kértek, hogy rekonstruáljam akkori beszédemet — szólott a többi között. — Ennek, sajnos, nem tudok eleget tenni, mert *akkoriban nem volt időnk arra, hogy beszédeinket előre megírjuk*, de jóformán még papírunk és ceruzánk sem volt hozzá. Nekem akkor a legnagyobb élményem volt, hogy a megjelenteket annak a pártnak a nevében üdvözölhettem, amelynek már 15 éve munkása voltam, de a nevét *nyíltan, szabadon csak akkor ejthettem ki először*. Az azóta eltelt 25 esztendő immár történelem, a hibák, kudarcok ellenére is állandóan föl-felé ívelő utunk története. Ezen az úton kell még következetesebben haladnunk.

Kállai Gyula ezután megemlékezett a szovjet hadsereg hőseiről, akiknek véráldozata lehetővé tette felszabadulásunkat, majd — kis derűtséggel mellett —, az előadás elején szerzett lappidányt húzta elő, hogy legalább valamit megismételhessen akkori beszédéből. Idézzünk mi is:

— Nincs még egy népe Európának, amely éhesebb volna a szabadságra, mint a magyar. *Mindig elnyomott nép voltunk*, kezünkre és lábunkra kívülről és belülről mindig bilincset raktak. Az elnyomatás azonban a népeket csak akkor kergeti bűnbe, piszokba és műveletlenségbe, amíg nincsenek a tömegeknek olyan szervezett vezetői, akik a tudatlanságot öntudattá, az elnyomást ellenállássá, a minden-mindegy béketűrést harcos forradalmi szellemmé változtatják át. *A magyar népnek az ipari munkásságban megvolt és megvan ez a szervezett élcsapata*, és ennek tulajdonítható, hogy történelmünk legsötétebb éjszakája után itt állunk fényben és világosságban, erről a dobogóról és erről a nézőtérrel bízón hirdetjük: a magyar nép le fogja tépni magáról az utolsó bilincseket is, lelkének faláról le fogja síkálni a nemzeti szocializmus jelszavait, a nép- és gondolatgyilkos hóhérokat könyörtelenül a történelem szemétdombjára veti, *soha többé nem engedí, hogy a szabadság nagy ajándékát kiűssék kezéből!*

Nem belövés, csak tapsvihar

S azután további pereg a műsor, úgy, mint akkor. *Pásztor János* Petőfinek *A kutyák dala* és *A farkasok dala* című verseit mondja el, ez utóbbinak záró szakasza egyúttal az egész matiné mottója, vörös drapérián végig ott látható a háttérben. *Gobbi Hilda* következik, *Ady A hadak útján* című versével. Mögöttém ketten összesúgnak: — Emlékszel? Gobbi

szavai között érte belövés a színház... Most csak a taps vihara rezgetteti meg a falakat. Várkonyi Zoltán a *Szocialisták-at* szavalja; József Attilának ez a verse annak idején itt és tőle hangzott el először nyilvánosan az országban. A Vándor-kórus József Attila *Mondd, mit érlel* című megzenésített versével idézi 25 év előtti fellépését; Major Tamás pedig olyan fojtott szenvedéllyel mondja el *A walesi bárdok-at*, hogy a régi matiné résztvevőiben újra feléleszti az akkor keltett elszánt, forradalmi hangulatot. Következnek *Úngár Imre* zongoraszámai; *Solymos Péterrel* együtt ő volt az első matinék szolista résztvevője és zongorakísérője.

De szerepeltek annak idején olyanok is, akik sajnos, ma már nem lehetnek itt. Failonit a zenekar fölé vetített arcképe idézi; Abonyi Géza hangját a Tragédia Ádámjaként halljuk felvételről, Székely Mihálytól pedig a hangszórók azokat a számait közvetítik, amelyekkel annak idején fellépett.

S a régiek után, akik akkor már érett művészekként köszönthették a felszabadulást, színre lép az azóta felnőtt művésznemzedékek képviselőiben *Harsányi Gábor* és *Béres Ilona*. Garai Gábor *Új kor nyitánya* című verse és Illyés Gyula *Az Éden elvesztése* című oratóriumának egy részlete méltó kicsengése a felemelő hangulatú műsornak.

Fájó és kedves emlékek

Amíg az egész nézőtér felállva az Internacionálét énekli, arra gondolok: nagy élmény lehetett ez a vasárnap délelőtt a fiatalabbaknak is, de különösen az volt az első matiné résztvevői számára. Fájó és kedves emlékek egyaránt kavarnak fel, amint a ruhatárban hallott beszélgetésekből megfigyelhetem.

— Ormótlan fabakancsban jöttem el; édesanyám közben temetetlenül hevert az István-kórházban — hallom *dr. Szinetár Ernő*-t. — De élni kellett tovább, s ehhez a sok bánat és szenvedés után az a matiné is erőt adott...

— Még nem is tudok szóhoz jutni, úgy lenyűgözött az élmény — mondja *Vértess György*, a régi illegális harcos. — Számomra akkor a legnagyobb örömet Major Tamás vizionálása jelentette. Karácsony estjén ugyanis hozzánk kellett volna jönnie — illegálisan éltm Pesten —, de csak felhívott egy hűvösvölgyi fülkéből: náluk már ott vannak a szovjet csapatok. Mennyire irigylettük — és mit kellett nekünk még kiállnunk a felszabadulásig!

Gondolom, a fiatalabbak közül, aki ott volt a tegnapi matinén, jól megnézte a helyét. Hogy tudja majd, hová igényeljen jegyet az 50. évfordulóra. Akkor ugyanis — újra megismétlik a matinét.

G. Szabó László